Vícejazyčnost dětí není deficit, ale přirozený stav s potenciálem, který můžeme citlivě rozvíjet

Mgr. Věra Havlíková

V mateřských školách přibývá dětí, pro které čeština není mateřským jazykem. Tato situace přináší nové výzvy i otázky, jak nastavit vzdělávání tak, aby bylo v souladu s legislativou a současně funkční v každodenní praxi. Jak podpořit vícejazyčné dítě, které se zatím spíše straní? A jaké systémové změny by pedagogům pomohly?

Bilingvní děti, děti s OMJ, vícejazyčné děti přinášejí do kolektivu obohacení, ale zároveň vyžadují citlivý přístup, aby se cítily bezpečně a mohly se plně rozvíjet. Pedagogové často řeší otázky: Jak podpořit osvojování češtiny, aniž by byl potlačen rodný jazyk? Jak předcházet pocitu izolace a jak spolupracovat s rodiči? Kláry Šuvarské, vedoucí sekce a odborné pracovnice pro MŠ ve společnosti META, o. p. s., jsme se zeptali na praktické tipy, doporučené strategie a možnosti podpory, které pomohou mateřským školám vytvářet inkluzivní prostředí pro vícejazyčné děti.

Ze všech dostupných aktuálních dat přibývá v ČR dětí s odlišným mateřským jazykem (OMJ) a trend je dlouhodobě rostoucí. Kolik takových dětí je aktuálně v České republice vzděláváno v MŠ a z jakých jazykových skupin?

Podle dat Českého statistického úřadu bylo ve školním roce 2024/2025 v mateřských školách v České republice vzděláváno celkem 360 420 dětí, z toho 20 371 dětí s cizím státním občanstvím. Tyto děti tvoří přibližně **5,6 procenta všech dětí** v mateřských školách. Nejpočetnější skupinu mezi nimi představují děti z ukrajinského jazykového prostředí, dále děti s vietnamštinou, slovenštinou, ruštinou, mongolštinou a dalšími jazyky. Je však důležité doplnit, že statistiky ČSÚ sledují státní občanství, nikoli mateřský jazyk dítěte. Skutečný počet vícejazyčných dětí v mateřských školách je proto vyšší, protože nezahrnuje například děti s českým občanstvím, které vyrůstají v jiném jazykovém prostředí. Jazykové složení dětí se navíc výrazně **liší podle regionu a konkrétní lokality**.

> **Adaptaci vícejazyčnému dítěti usnadní neverbální komunikace či názorné pomůcky, důležité je netlačit na mluvený projev v češtině.**

Bilingvní děti, děti s OMJ, vícejazyčné děti…Můžete tyto pojmy blíže charakterizovat?

Bilingvní dítě je dítě, které od raného věku přirozeně vyrůstá se dvěma jazyky, například v rodině, kde každý rodič mluví jiným jazykem. Vícejazyčné dítě je širší pojem, který zahrnuje děti používající dva nebo více jazyků, a to buď současně, nebo v různých fázích života. Termín dítě s odlišným mateřským jazykem (OMJ) je označení používané ve školství. Popisuje situaci dítěte ve vztahu k vyučovacímu jazyku, nikoli jeho schopnosti či potenciál. Ráda bych však zdůraznila, že **vícejazyčnost není deficit**, ale přirozený stav a významný rozvojový potenciál, se kterým je potřeba citlivě a s respektem pracovat.

Co je klíčové pro úspěšnou adaptaci vícejazyčného dítěte v prostředí mateřské školy?

Zásadním faktorem úspěšné adaptace je pocit bezpečí a přijetí. Pro vícejazyčné dítě představuje vstup do mateřské školy nejen novou sociální situaci, ale často také výraznou jazykovou a kulturní změnu. Základem je **stabilní vztah s pedagogem**, který dítěti

poskytuje jistotu, čitelné reakce a předvídatelnost. Adaptaci výrazně usnadňuje využívání neverbální komunikace, gest, mimiky, názorných pomůcek a vizuální podpory. Z hlediska jazykového vývoje je potřeba netlačit na okamžitý mluvený projev v češtině. Mnoho dětí prochází tzv. tichým obdobím, kdy jazyk aktivně zpracovávají, ale ještě ho nepoužívají. Důležitý je také **respekt k mateřskému jazyku dítěte**. Jeho uznání podporuje identitu dítěte, posiluje sebevědomí a vytváří vztah ke škole jako bezpečnému místu.

Jakou roli hraje spolupráce s rodiči při podpoře jazykového rozvoje dítěte?

Spolupráce s rodiči hraje při podpoře jazykového rozvoje dítěte důležitou roli. Rodiče jsou zdrojem informací o dítěti – o jeho jazycích, způsobech jejich používání, zvyklostech, zkušenostech i o tom, v jakých situacích jazyk využívá. Otevřená a partnerská komunikace mezi školou a rodinou pomáhá **sjednotit očekávání**, porozumět procesu osvojování češtiny a zároveň rodiče podpořit v rozvoji mateřského jazyka dítěte v domácím prostředí, což má pozitivní vliv i na učení se dalšímu jazyku. Je důležité mít na paměti, že jazyková bariéra se nemusí týkat pouze dítěte, ale často i rodičů, kteří mohou mít omezenou nebo žádnou znalost češtiny. Tomu je potřeba **přizpůsobit způsob komunikace** – volit citlivý přístup, zvažovat využití tlumočníka a nebát se pracovat s vizualizací či dalšími podpůrnými prostředky, které usnadňují porozumění a posilují vzájemnou důvěru.

Můžete ve stručnosti připomenout základní principy a přístupy, které pedagogům usnadní práci s vícejazyčnými dětmi a jejich rodinami?

Mezi základní principy a přístupy, které pedagogům usnadňují práci s vícejazyčnými dětmi a jejich rodinami, patří zejména:

Kde se můžete poradit a inspirovat

Kontakt pro MŠ: Klára Šuvarská, klara.suvarska@meta-ops.cz

Portál Inkluzivní škola: inkluzivniskola.cz

LinkedIn: linkedin.com/showcase/inkluzivni-skola/

Instagram: @inkluzivniskola

Facebook: @inkluzivniskola.cz

- respekt k jazykové a kulturní rozmanitosti dětí i jejich rodin;
- empatický přístup k dítěti i rodičům a vědomá snaha porozumět jejich potřebám a zkušenostem;
- vytváření bezpečného prostředí, které podporuje pocit jistoty a důvěry;
- jasná a strukturovaná komunikace, podpořená gesty, vizualizací a dalšími názornými pomůckami;
- zapojování dítěte do činností bez tlaku na okamžitý mluvený projev, s důrazem na porozumění a postupné zapojení;
- práce s celým kolektivem, zaměřená na budování vztahů, spolupráci a vzájemné porozumění.

Co dělat v situaci, kdy dítě odmítá komunikovat v češtině nebo se straní kolektivu?

Odmítání komunikace v češtině nebo stranění se kolektivu je u vícejazyčných dětí poměrně běžné a samo o sobě neznamená problém. Často jde o **přirozenou adaptační reakci**, tzv. tiché období, nebo o reakci na zvýšenou jazykovou zátěž. Pedagog by měl situaci vnímat v širším kontextu a dítě citlivě pozorovat, zejména to, jak se zapojuje do hry, jak funguje v menších skupinách a v kontaktu s dospělým. Důležité je dítě **neizolovat**, ale zároveň ho **nenutit ke komunikaci v češtině**. Podpůrné je zapojování dítěte do činností, kde jazyk není hlavním prostředkem komunikace, práce v menších skupinách a postupné budování vztahu a pocitu přijetí v kolektivu. Pokud se obtíže dlouhodobě nemění nebo se prohlubují, je vhodné situaci otevřít v rozhovoru s rodiči a společně hledat další podpůrné kroky, přičemž je vždy důležité zohledňovat i další možné faktory, jako je stres či předchozí zkušenosti dítěte.

> **Podpora vícejazyčnosti spočívá ve vytváření bezpečného prostředí, kde je rozmanitost jazyků přirozená součást třídy.**

Jakým způsobem může MŠ vícejazyčnost podpořit a proč je tato podpora důležitá?

Mateřská škola hraje klíčovou roli v tom, jak vícejazyčné dítě vnímá své jazykové zázemí i školní prostředí. Podpora vícejazyčnosti nespočívá ve výuce mateřských jazyků, ale ve vytváření bezpečného, respektujícího a podporujícího prostředí, kde je jazyková rozmanitost přirozenou součástí každodenního fungování třídy. Takový přístup podporuje nejen jazykový rozvoj, ale i well-being dítěte, jeho sebevědomí a ochotu zapojovat se do kolektivu, a zároveň přispívá k vytváření inkluzivního klimatu celé třídy.

Můžete doporučit nějaké materiály nebo pomůcky pro práci s vícejazyčnými dětmi v MŠ?

Pedagogům mateřských škol lze doporučit především praktické a metodicky ukotvené materiály, které reflektují potřeby vícejazyčných dětí a jsou využitelné v každodenní praxi. Důležitá je opora, která pedagogům pomáhá **porozumět jazykovému vývoji dítěte**, orientovat se v adaptačním období a nastavovat podporu s ohledem na well-being dítěte i práci s celým kolektivem.

Významným zdrojem takových materiálů je web inkluzivniskola.cz.

Na portálu inkluzivniskola.cz mohou pedagogové MŠ konkrétně využít:

- materiály k podpoře jazykového rozvoje vícejazyčných dětí v MŠ, včetně vysvětlení osvojování češtiny a tzv. tichého období;
- doporučení k adaptaci dítěte v mateřské škole se zaměřením na pocit bezpečí, strukturu dne a předvídatelnost, včetně práce s emocemi a rutinami;
- vizuální podporu pro každodenní situace (piktogramy, obrázkové rozvrhy dne, komunikační a situační karty);
- nástroje pro pozorování a základní jazykovou diagnostiku;
- metodiky a aktivity pro podporu češtiny v běžných činnostech mateřské školy;
- příklady dobré praxe z mateřských škol a inspiraci z terénu;
- vzdělávací formáty, jako jsou webináře, online setkání a workshopy;
- doporučení ke spolupráci s rodiči vícejazyčných dětí a tipy na citlivou komunikaci;
- materiály pro komunikaci s rodiči (vícejazyčné letáky, příklady rozhovorů, tipy na domácí podporu);
- přehledné infografiky k tématům začleňování a vzdělávání vícejazyčných dětí.

Jaké systémové kroky by mohly zlepšit podporu těchto dětí v předškolním vzdělávání?

Podpora vícejazyčných dětí v předškolním vzdělávání vyžaduje promyšlený, systematický a dlouhodobý přístup. Klíčovou roli hraje dostupné a kvalitní vzdělávání pedagogických pracovníků, které jim umožní porozumět jazykovému vývoji dětí a citlivě reagovat na jejich potřeby. Stejně důležité je posílení personálních a časových kapacit mateřských škol, zejména zajištění dostupnosti asistentů pedagoga, aby pedagogové měli prostor pro individuální práci s dětmi i spolupráci s rodinami. Na systémové úrovni by školám výrazně pomohla jasná metodická opora, **sdílení dobré praxe** a funkční spolupráce mezi školami, zřizovateli a školskými poradenskými zařízeními. Přetrvávající výzvou zůstává riziko záměny jazykové bariéry za vývojovou poruchu, umocněné omezenými kapacitami pro citlivou diagnostiku vícejazyčných dětí. Problematické je také nastavení bezplatné jazykové přípravy až na poslední povinný ročník mateřské školy, přestože potřeba jazykové podpory často vzniká již při nástupu dítěte do MŠ. Významným krokem ke zlepšení by bylo **posílení personálních a finančních kapacit** mateřských škol, systematické ukotvení podpory vícejazyčných dětí do vzdělávání pedagogů a možnost poskytovat jazykovou podporu flexibilně podle skutečných potřeb dítěte, nikoli až podle jeho ročníku.

Co byste popřála pedagogům pro podporu jejich práce?

Popřála bych pedagogům dostatek času, podpory a důvěry ve vlastní pedagogický úsudek. Práce s vícejazyčnými dětmi klade leckdy na pedagogy vysoké nároky, ale je zároveň velmi obohacující a smysluplná. I drobné, často nenápadné kroky, které dítě v bezpečném prostředí udělá, mají velký význam. Důležitá je empatie a ochota být dětem oporou na jejich cestě.

Autorka externě spolupracuje s redakcí a je advokační specialistkou v organizaci Society For All.

Klára Šuvarská

Vystudovala školský management na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy. V letech 2000 až 2019 působila jako učitelka v mateřské škole. Od roku 2019 je členkou týmu organizace META, o. p. s., kde v současnosti zastává pozici vedoucí oddělení služeb pro pedagogy v mateřských školách. V letech 2020–2021 absolvovala vzdělávací program META Akademie určený budoucím lektorům. Od roku 2021 se věnuje také lektorské činnosti, zejména vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti podpory dětí s odlišným mateřským jazykem v mateřských školách.